

۱۳۸۴ برای آینه کاری مرقد میر موسوم آقاعازم با کودر آذربایجان شده است؛ یک سال آنجا بودم. آینه کاری یک گنبد بزرگ بود. وقتی تمام شد و همسر همپوشان برای بازدید آمد. ظرافت و دقت کار این قدر برایش حیرت انگیز بود که باهمان زبان ترکی پرسید: «همه این ها کار دست انسان است؟»

ید سال ۱۳۹۶ به مدت سه ماه در حال آینه کاری صحن زهراس^(۱) در نجف اشرف بودم. اما خیلی زود از این گفته هایش کند: انگار مطلب مهم تری یادش آمده است و سپس می گوید: هم زمان با عید نوروز ماه رمضان، در کر بلاوسرداب امام حسین^(ع) ترین جایی که کار کردم. همین سرداب امام حسین^(ع) است. دل خاصی داشت. نمی شود بیان کرد. ولی بهترین خاطره اری من بود. بعضی کارگران و هنرمندان با وجود اینکه زیر نرمه شیشه و تکه های میل گرد بود، حاضر نبودند کفش و با مراقبت کامل پا برهنه کاری کردند.

ب می کند: نزدیک افطار که از حرم بیرون می رفتم، در همه او خیابان های منتهی به حرم سفره های افطاری پهن کرده ز حرم که دورتر می شدیم، ماشین هایی بودند که غذای مدی توزیع می کردند. حتی افرادی بودند که یک قابلمه غذا درست کرده بودند و افطاری می دادند. این اعتقادشان را بهم جالب بود.

زاده در هر شهر و دیاری می رود، به علت دوری از شهر و هاش، احساس غربت می کند، اما کر بلا این طور نبوده می گوید: تنها جایی که احساس غربت نکردم، همین حرم سین^(ع) بود؛ درست مثل حرم امام رضا^(ع).

کاش آینه ها نشکنند

قتی قرار است در اماکن مذهبی آینه کاری شود، آموزش پوشیده می شود؛ طوری که مردم از ناظران و آینه کاران رانمی بینند. صادق زاده :همین که مردم ما را ببینند، جمع می شوند و دریافت آینه به نیت تبرک دارند. برای همین دور تا دور مان پوشیده است، اما همین طور کار کردن هستیم، صدای مناجات زائران را یم. بعضی وقت ها از صدای گریه زائر این قدر می شویم که گریه مان می گیرد.

ب می کند: حدود بیست سال پیش، یک بار امام رضا^(ع) از بالای داربست از قسمتی که پلاستیکی دور حفاظ پاره شده بود، دیدم با لباس های فرسوده که معلوم بود وضع مالی ندارد، کیفش را باز کرد و در حالی که فقط دو تا نی در کیفش داشت، یکی از آن را برداشت و به سریخ رفت که در آن بیندازد. مدام فکرم درگیر طه می خوردم به این اعتقادات او که با وجود به بودن خودش، نیمی از دارایی اش را صرف^(ع) کرد.

مند چنان تحت تأثیر این صحنه قرار گرفته ه زمان تا کنون هرگاه در اماکن مقدس در حال است، بیشتر مراقب است که آینه ها نشکنند. ید: هر آینه ای که در دستم می گیرم، با خودم شاید همان هزار تومان باشد؛ شاید پولی باشد م فقر از آن شبش زده و به حرم اهدا کرده است. شکند و حیف و میل نشوند.

مهمان نوازی روستایی ها

آینه کاری در مساجد و اما مزاده های مشهد و شهرهای مختلف حتی دیگر کشورها، بخش دیگری از کارهای صادق زاده را شامل می شود. او که در مسجد و مرکز اسلامی یکی از شهرهای روسیه، مساجد تهران، تربت حیدریه، قزوین، قوچان، لاهیجان، رشت، بلسر، آستانه، نیشابور، گلپهار، طبقه و... آینه کاری کرده است، می گوید: مهمان نوازی مردم ما به خصوص روستاییان خیلی ل چسب است. شمال در اما مزاده آستانه اشرفیه که بودیم، مردم روستاییان خودشان هماهنگ کرده بودند هر روز یک نفر برایمان غذا بیاورد. هر چه می گفتیم خودمان غذا می پزیم، قبول نمی کردند می گفتند شما مهمان ما هستید. حتی بعضی هایشان وضع مالی خوبی نداشتند، اما بهترین غذای ممکن را با جان و دل برایمان

دست نوشته ای برای آیندگان

صادق زاده طی سال های گذشته در حرم رضوی در صحن های دارالولایه و راهروی ورودی سرداب امام رضا^(ع) آینه کاری کرده است. او اکنون در دارالحجه وهشتی حرعاملی کار می کند و هنرش را بر جای می گذارد. این هنرمند پارسال در دارالحفاظ کار کرده که خاطره متفاوتی برایش رقم زده است: کارمان مرمت آینه کاری های دوره قاجار بود. چند بار داربست زده بودند که مرمت کنند، اما نتوانسته بودند. خدا را شکر ما به خوبی انجام دادیم و مرمت شد. البته این را بگویم که خود آینه هیچ وقت خراب نمی شود. صد سال هم بگذرد، رویش یک دستمال بکشید، مثل روز اولش می شود. رطوبت پشت آینه باعث شل شدن و ریختن آن می شود. برای همین، موقع مرمت آینه کاری ها باید زیرش را درست کنیم و دوباره مثل قبل سر جایش بگذاریم.

آنچه حین این مرمت توجه او را جلب کرده، روش کارشان است: اکنون ما محاسبات رسم ها را با رایانه انجام می دهیم. گذشتگان این ها را با دست و بسیار دقیق تعیین کرده اند. به گفته استادانمان، به جای چسب از شیره انگور استفاده می کردند. چون فناوری رنگ پشت آینه را نداشتند، به جایش از کاغذ روغنی استفاده می کردند. خیلی برای هنرشان وقت می گذاشتند. کاری را که اکنون مادر عرض یک ماه انجام می دهیم، آن ها باید پنج شش ماه وقت می گذاشتند.

او تعریف می کند: هنگام مرمت، کاغذهایی را از زیر آینه ها پیداکردیم که نمی توانستیم خطش را ترجمه کنیم، اما از کلیاتش به نظر می رسید حاوی توضیحاتی درباره هنرشان است و اینکه چه کسانی و چه سالی آن را انجام داده اند. کاغذ ها را که تحویل آستان قدس دادیم، با خودم به این فکر می کردم که آیندگان چه قضاوتی درباره هنر ما می کنند. بعدش هم خودمان یادداشتی شبیه همان نوشتیم و اطلاعاتی درباره هنرمندان و سال انجام این کار نوشتیم و زیر آینه ها گذاشتیم تا در سال های بعد، منبعی برای آیندگان باشد.

کاری که یک میلی متر خطا هم ندارد

● چقدر طول می کشد تا یک نفر بتواند این هنر را یاد بگیرد؟ دست کم دوسه سالی باید شاگردی کند تا کار دستش بیاید.

● درآمد این حرفه چقدر است؟

در خدمت شاغل کارگری است. نه بازاری. قبلا سفارش های بیشتر بود. علاوه بر مساجد و اماکن مذهبی، افراد برای منازل یا تالارها و هتل ها سفارش کار می دادند. اما اکنون با کاهش سطح درآمد ها، همه این ها کمتر شده است. حتی در اماکن مذهبی هم کارها به صورت مختصر و با هزینه کمتر انجام می شود. به طور کلی درآمدش بازحمتش همخوانی ندارد.

● اکنون چند نفر استاد آینه کار ماهر داریم؟

در مشهد حدود بیست نفر. هنرمندان این عرصه بیشتر در شهرهای مشهد، اصفهان، اراک، قم و تهران هستند. دیگر شهرها خیلی حرفی برای گفتن ندارند. این راهم بگویم که حرم مطهر امام رضا^(ع) بزرگ ترین مرکز آینه کاری در ایران است. جایی ران دیده ام که مثل حرم رضوی این قدر آینه کاری داشته باشد.

● چقدر پیش می آید که آینه ها دستتان را ببرد؟

زیاد. تقریباً هر روز. البته به مرور بدن خودش را تطبیق می دهد و بریدگی های بدن ما با آینه نسبت به دیگر افراد کمتر از یتمان می کند. خودمان هم به طور تجربی یاد می گیریم که چطور آینه را در دست بگیریم که دستمان رانبرد، ولی باز هم جزو اتفاقات معمول و روزانه در کارمان است.

● برش آینه ها چطور انجام می شود؟

بالماس های آینه بری. بعضی نقش ها را ذهنی انجام می دهیم و برش می دهیم، ولی بعضی نقش ها محاسبات اولیه اش با رایانه انجام می شود. بیشتر مردم تصورشان بر این است که آینه هادر جای دیگری برش داده و به محل آورده می شود، اما این طور نیست و در محل و به صورت آنی برش داده می شود.

● انعکاس نور در آینه ها مزاحم کارتان نیست؟

تا وقتی که در حال انجام کار هستیم، چون دستمان روی آینه رد می اندازد، انعکاس چندانی ندارد. اما وقتی پرداخت می کنیم، انعکاس نور زیاد است. به طور کلی بیشتر آینه کاران پس از مدتی چشمشان ضعیف می شود.

● یک آینه کار چه ویژگی هایی باید داشته باشد؟

صبر، حوصله و دقت زیاد. حتی یک میلی متر خطا، روی کل کار اثر می گذارد و مشکل ایجاد می کند.

● هر آینه کاری چقدر طول می کشد؟

بستگی به ریزی و درشتی و طرحش دارد. اگر طرحی معمولی و ساده باشد، هر مترش حدود دوسه روز طول می کشد.

● کار کردن در ارتفاع و روی داربست ترس ندارد؟

اولش چرا، اما چند بار که بروید، برایتان عادی می شود.

● تا حالا از داربست افتاده اید؟

خدا را شکر من نه، اما برای همکارانم زیاد پیش آمده است.

● این هنر چه سختی هایی دارد؟

زیاد. باید زمان هایی طولانی ایستاده باشی و سرت به سمت سقف و رو به عقب باشد. کار کردن بالای داربست، رفتن به شهرها و کشورهای دیگر و دوری از خانواده، سختی هایی است که تا عشق به کارت نداشته باشی، نمی توانی تحملش کنی و دوام بیاوری.

● جوانان امروزه چقدر به ورود در این عرصه تمایل دارند؟

خیلی کم. اول اینکه شناختی از آن ندارند. اگر هم واردش بشوند، پس از مدت کوتاهی که سختی های آن را می بینند، پشیمان می شوند. در این حرفه و هنر فقط عشق و علاقه است که آدم را پایبند می کند.

● آینه کاری سنتی را بیشتر دوست دارید یا مدرن؟

هر کدام زیبایی هایی دارد. بهتر است بگویم من به طور کلی آینه رادوست دارم. شفافیت و زلالی آینه، معنویتی که در آن نهفته است و صداقتی که در انعکاس دارد، همیشه برای من درس زندگی بوده است.